

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet SOU 2025:88, Tidigt besked om lämplig användning av mark och vatten.

Er beteckning: (KN2025/01543)

Sammanfattning

Länsstyrelsen Västerbotten delar utredningens slutsats att ett tidigt besked om användningen av mark- och vattenområden bör lämnas genom planläggning. Genom fysiskplanering kan man i större utsträckning ta ett helhetsgrepp och göra avvägningar mellan olika motstående intressen på både kort och långsikt. Vi ser att det finns behov av planläggning på både på nationell, regional eller kommunal nivå. Krav från unionen på planläggning av accelerationsområden för förnybar energi, havsplaner med mera ökar behovet av en samlad nationell planläggning. Vi bedömer dock inte att förslaget till ny lag kommer att lösa identifierade problem.

Med en ny lag finns det en risk att syftet med en sammanhållen miljölagstiftning försvagas. Vidare pågår flertalet utredningar som föreslår ändringar i nuvarande 3 och 4 kapitel miljöbalken. Vi anser därför att de samlade konsekvenserna av att hushållningsbestämmelserna blir en egen lag är svåröverblickbara. Länsstyrelsen efterfrågar ett helhetsgrepp för att hantera de brister i riksintressesystemet som identifieras i utredningen.

7.2 Ny lag om hushållning med mark och vatten

För att klara våra åtaganden och miljömål för framtida generationer anser vi att syftet och tillämpningen av hushållningsbestämmelserna fortsatt ska omfattas av miljöbalkens portalparagraf (1 kap. 1 § miljöbalken) ”att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö”. Med utredningens förslag ändras syftet från att främja en hållbar utveckling för nuvarande och kommande generationer till att främja en god hushållning av mark- och vattenområden för att tillgodose samhällets behov och utveckling.

Detta riskerar att leda till att mark- och vattenområden i högre grad kan komma att nyttjas för kortsiktiga behov. Vi bedömer att miljökonsekvenserna av att flytta ut hushållningsbestämmelserna från miljöbalken till en egen lag och ändra syftet inte är tillräckligt belysta.

Vi är tveksamma till att betänkandets föreslag leder till en snabbare omställning av verksamheter i syfte att nå klimatmålen. Att miljöfrågorna fått en större tyngd i prövningarna kan i stor utsträckning förklaras av unionsrätten och införande av till exempel vattendirektivet och art- och habitatdirektivet. Genom att flytta ut hushållningsbestämmelserna från miljöbalken bedöms inte dessa bestämmelser eller praxis förändras.

I betänkandet av Miljötillståndsutredningen SOU 2024:98 konstaterades att det är en nackdel att lyfta ut miljöbalkens huvudprocesser till en egen lag då det skulle urholka miljöbalken och att återstående reglering skulle uppfattas som fragmenterad och ofullständig. Vi delar denna bedömning. Vi anser att regelverket blir mer svåröverskådligt om i utredningen föreslagna delar flyttas ut ur miljöbalken till en ny lag om hushållning med mark- och vattenområden samt in i respektive sektorslag för vägar, järnvägar och farleder.

7.3 Behov av tidigt besked om områdesanvändning från det allmänna

Vi ser att det finns problem med reaktiva besked framför en nationell fysisk planering där staten beslutar om den strategiska inriktningen på mark- och vattenanvändningen. Denna typ av områdesbesked riskerar att hamna i otakt med kommunernas planering. Vi anser att det är otydligt och behöver belysas hur tidiga besked om lämplig områdesanvändning ska omhändertas av kommuner och av sektorsmyndigheter som ansvarar för att aktualisera och peka ut riksintresseanspråk.

7.4 Tidigt besked genom planläggning eller föreskrifter på nationell nivå

Vi delar utredningens slutsats att ett tidigt besked om användningen av mark- och vattenområden bör lämnas genom planläggning. Vi ser att det finns behov av planläggning på både på nationell, regional

eller kommunal nivå. Krav från unionen på planläggning av accelerationsområden för förnybar energi, havsplaner med mera ökar behovet av nationell planläggning.

Utredningens uppdrag har inte omfattat att på en generell nivå utreda frågan om en starkare styrning från det allmänna genom en ny nationell fysisk planering. Länsstyrelsen anser att denna fråga behöver utredas och konsekvensbedömmas i ett sammanhang innan man går vidare med lagändringar.

Vi anser att den fysiska planeringen ska ske proaktivt och inte reaktivt efter en förfrågan från en verksamhet eller ett projekt. Genom fysiskplanering kan man i större utsträckning ta ett helhetsgrepp och göra avvägningar mellan olika motstående intressen på både kort och långsikt.

Vi ser det som viktigt att riksintresseanspråk och planer hålls uppdaterade för att öka förutsägbarheten för sökanden och underlätta planering och prövning.

7.5 Tidigt besked om områdesanvändning i särskilt beslut kopplat till en verksamhet

7.5.2 Ett nytt områdesanvändningsbesked ersätter nuvarande tillåtlighetsprövning

Vi är tveksamma till att utredningens förslag att ersätta nuvarande tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. miljöbalken med ett områdesanvändningsbesked kommer till att leda till en ökad investeringsvilja och att den totala tiden för tillståndsprocessen minskas.

För att bedöma om en verksamhet är lämplig på en plats och tillåtlig behöver försiktighetsmått och skadelindrande åtgärder för att undvika negativ påverkan, alternativa utformningar och villkor redovisas och vägas in i en samlad miljöbedömning. Det är exempelvis svårt att vid etableringen av en gruva eller en större vindkraftsanläggning bedöma påverkan och om samexistens kan ske med rennäringen innan en rennäringensutredning tagits fram som beskriver hur markerna nyttjas, de funktionella sambanden som finns, transport- och bullerutredningar och försiktighetsåtgärder, förslag till villkor med mera redovisats. För att bedöma om påtaglig skada kan undvikas och samexistens kan ske behöver möjliga skyddsåtgärder och alternativ utformning av verksamheten beaktas.

Det underlag som behövs motsvarar i praktiken en komplett tillståndsansökan.

Vi bedömer att utredningens förslag inte leder till att miljötillståndsprocessen effektiviseras. Förslaget innebär att prövningen kommer att ske i två parallella processer och prövas av olika instanser i stället för att som idag ske mer samlat i samband med ansökan om tillstånd. Vår bedömning är att införande av ytterligare en process inte kommer att leda till effektivare prövning eller kortare handläggningstider.

Ett positivt områdesanvändningsbesked från regeringen innebär inte per automatik att ett miljötillstånd kommer att ges. Den slutliga tillåtighetsprövningen kommer att ske av miljöprövningsmyndigheten, som kan bedöma att lokaliseringen inte är lämplig utifrån exempelvis bestämmelser om artskydd, miljökvalitetsnormer och Natura 2000-områden. Vi är därför tveksamma till att ett tidigt besked kommer att leda till att investeringsviljan ökar, detta då ansökan och den samlade och slutliga miljöbedömningen ännu inte är avgjord.

Vi bedömer att ett tidigt besked från regeringen fyller en viktig funktion främst i frågor som berör totalförsvaret eftersom det intresset ges företräde och är avslagsgrundande vid avvägningen mellan olika mark- och vattenintressen. Även ett tidigt besked avseende kommunal tillstyrkan enligt 16 kap. 4 § miljöbalken av vindkraftsanläggningar ser vi som fördelaktigt för att undvika att sökande får ett sent nej i processen.

Även om det är önskvärt att ett tidigt besked ges från det allmänna om lämplig användning av mark- och vattenområden, så bedömer vi att frågan behöver avgöras i en samlad bedömning och avgöras först när verksamhetens påverkan är tillräckligt utredd.

7.5.3 Även vissa verksamhetsutövare ska kunna begära ett områdesanvändningsbesked

I förslaget anges att verksamheter som utgör ett väsentligt samhällsintresse kan begära ett områdesanvändningsbesked. Bedömningen av om en viss verksamhet tillgodoser ett väsentligt allmänintresse föreslås i utredningen avgöras från fall till fall och tillåtas variera över tid för att kunna möta samhällets behov.

Länsstyrelsen anser att om regeringen går vidare med förslaget behöver kriterier för vilka verksamheter som utgör ett väsentligt samhällsintresse tas fram för att skapa en ökad förutsägbarhet.

7.5.4 Processen inför och efter prövningen i områdesanvändningsbesked

Vi anser att principen ska vara att ett avgränsningssamråd ska ha genomförts av sökande med myndigheter, särskilt berörda och allmänhet innan en verksamhet får begära ett områdesanvändningsbesked. Samråd fyller en viktig funktion för att tidigt i processen bedöma förutsättningarna för en verksamhet och behov av utredningar och skyddsåtgärder. Att tidigt få inspel om hur ett område nyttjas, till exempel från rennäringen, eller platsens känslighet är sådant som enligt vår erfarenhet effektiviserar och kortar ner tiden för tillståndsprövningen. Vi på Länsstyrelsen Västerbotten arbetar aktivt för att skapa en god dialog vid avgränsningssamråd och verkar för att innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen får den detaljeringsgrad och omfattning som behövs. Vår erfarenhet är att tidiga inspel är uppskattat av sökanden, spar tid från den senare delen av processen, underlaget blir bättre och färre kompletteringar efterfrågas.

7.5.5 Krav på miljöbedömning och innehåll i en begäran om områdesanvändningsbesked

Utredningen föreslår att prövningsmyndigheten som bereder en begäran om områdesanvändningsbesked åt regeringen inom 3 månader ska granska och kungöra en begäran samt se till att i de fall det krävs hålla en konsultation i frågor som rör det samiska folket och när så krävs hålla ett gränsöverskridande samråd. Prövningsmyndigheten ska därefter överlämna ärendet till regeringen med ett eget yttrande om miljökonsekvensbeskrivningen har den omfattning och detaljeringsgrad som behövs för att ligga till grund för regeringens prövning.

Vi anser att tidsfristen för att bereda ärendet är för kort. För att inte åsidosätta de demokratiska rättigheterna anser vi att det måste finnas en skälig tid för att berörda ska ges möjlighet att ta del av och yttra sig i ärendet. Mindre kommuner har sällan sammanträden varje månad, vilket krävs för att hålla tidsfristen och under semestertider bedöms tiden vara svår att hålla för både prövningsmyndigheten och remissinstanser.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Helene Hellmark Knutsson med handläggare Annika Söderlund som föredragande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till:

kn.me.remissvar@regeringskansliet.se